

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

únor 2021

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

zdravíme vás v druhé polovině zimy. Řada z vás, vlastníci nebo hospodařící na nějakém kusu země, jistě v tuto dobu přemýšlí a plánuje, co s další sezónou. Stejným způsobem pravděpodobně uvažují i lidé zabývající se aktivní ochranou přírody. V nemálo ohledech by se dal v tomto rozmyšlení najít průnik, tedy samozřejmě s výjimkou té části populace, která krajinu vnímá pouze jako prostředek k výnosu. Jeden z aktivních lidí v mém okolí používá pro alternativní přístup v krajině a pro krajinu patrně již dříve a v jiné souvislosti vzniklé sousloví „ostrůvky pozitivní deviace“. Můžeme si pod tím představit celou škálu menších či větších zásahů - na své zahradě, v lese či jiném pozemku, který vlastníme nebo obhospodařujeme.

Z obsahu tohoto čísla:

Plusové ekologické body roku 2020.....	2
Živá krajina na Strakonicku.....	3
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	4
Ubývá zpěvných ptáků?.....	6
Ornitologové na drátě.....	6
Dvě přednášky, co by neměly.....	8
Procházka z Hajske k Modlešovickým....	9
O projektech spolku Voda a zeleň.....	10
Majka svraštělá.....	11
My z DéPéeNKa potřetí.....	12
Večer s dokumentem - 84. díl.....	13
Od Noemovy archy k Titaniku a zase.....	14
Stíny a my.....	15
Únorové zajímavosti Jirky Wagnera.....	16
Touha po burtu.....	16
Bezlepkové těstoviny.....	17

Jde o zhmotnění alternativního způsobu našeho myšlení a překlopení nastudovaných znalostí přímo ve prospěch přírody. Ekologické znalosti jsou jistě nezbytné, ale co si budeme povídat, ten pravý „boj“ mezi ochranou přírody a jejím ničením ve jménu hospodářského růstu probíhá z velké části tam někde venku.

Foto Břetislav Kocek

Pro předjarní období tedy přicházím s výzvou. Vytvářejme ve svém okolí ostrůvky pozitivní deviace - malé, velké, bez chemie, ve prospěch rostlin a živočichů. Na některých místech bez zásahu (pokud je to vhodné), někde naopak s cíleným šetrnějším způsobem hospodaření. Informujme se o tom a inspirujme se navzájem. Není to plán na záchranu světa, ale jedna z cest, jak postupně navracet přírodu jejímu přirozenému řádu.

O některých ostrůvcích se dočtete i na stránkách našeho časopisu. -jj-

Plusové ekologické body roku 2020

Loňský rok 2020 bude většinou společností patrně hodnocen negativně. Zatím se nám příliš nepodařilo vymanit ze sevření koronavirové krize, kterou nikdo z nás neplánoval. Nechci nijak polemizovat nad tím, nakolik jsou která opatření adekvátní situaci. Faktem však zůstává, že jako největší negativum v oblasti ochrany přírody můžeme hodnotit silné vytlačení diskuze nad ekologickými tématy z veřejného prostoru tématem všudypřítomným a samojedním. Nepřicházím brečet nad rozlitym mlékem a věřím, že se na slibně nastartovaný trend let minulých podaří zanedlouho zase navázat. Rád bych v tomto textu shrnul vše pozitivní, co se v loňském roce na poli ochrany přírody odehrálo - ať na úrovni čistě regionální, celostátní či globální. Myslím, že každý z nás potřebuje v tomto směru vzpruhu a také pocit, že je v roce 2021 kde pokračovat. Protože toho negativního bylo víc než dost a získávalo bohužel mnoho prostoru i v našem časopise.

S respektem ke všem dopadům pandemie byl prvním a hmatatelným plusem pokles některých ukazatelů „provozu společnosti“ díky částečné uzávěře – krátké a výraznější na jaře, pozvolné a déletrvající ke konci roku. Došlo k významnému poklesu emisí letecké i pozemní dopravy i exhalací průmyslové výroby. Jak vyplývá z přednášky, na kterou jsme upozorňovali v [č. 12/2020](#), byl pokles nejen výraznější než za ekonomické krize v r. 2008, ale dokonce než ten, který byl zaznamenán v souvislostech s druhou světovou válkou. Důsledkem nezamýšleného tak došlo k tomu, co bylo vzhledem k dopadům globální změny klimatu i na životní prostředí všeobecně více než žádoucí. A také k tomu, co se veřejnou diskuzí ani politickými sliby nikdy nepodařilo ani zdaleka dosáhnout. Těžko předpovídat, jak se bude celá situace vyvíjet, ale pokud stojíme na hraně ještě hlubšího ekonomického propadu, pravděpodobně bude další snižování škodlivých externalit pokračovat. Na konci

roku 2019 byl avizován peak energetických emisí (viz [zde](#)). Velmi bych uvítal, kdybychom se konečně vydali na cestu udržitelného ústupu (i když musel být vyvolán tak nepříjemnou záležitostí). Evropské politické úmluvy (viz [zde](#)) tomu zatím nasvědčují. Velmi pozitivní zprávou jsou také zelené tendence dosud fosilně suverénní Číny (viz [zde](#)), která má zatím v kartách nejvíc klimatických trumfů. Čím dál výrazněji je také slyšet hlas veřejnosti, zejména mladé generace.

Vyvrcholením dlouhodobého tlaku nejen prozvírecích organizací, ale i české široké veřejnosti, byla novela zákona na ochranu zvířat, která absolvovala legislativní kolečko bez výraznějších zádrhelů. Výsledkem je deklarovaný zákaz klecových chovů nosnic od roku 2027 a také zákaz drezury divokých druhů zvířat v cirkusech a podobných zařízeních (viz [Kompost č. 12/2020](#)). Společně s touto dů-

Foto Florián Pešek

ležitou regulací však přijetí představuje zejména výrazný posun ve vnímání práv zvířat.

Podrobně jsme sledovali také situaci velkých šelem, zejména vlků. Zatímco v ČR je vlk celoročně hájen, vlci obsazují nová příhraniční teritoria a jejich stavy setrvale mírně rostou (viz např. [zde](#)), na Slovensku je regulace stanovovanými kvótami odstřelu předmětem ostrých sporů (viz [Kompost č. 12/2020](#)). Avšak situace se pro slovenské vlky vyvíjí více než dobře. Ministerstvo životního prostředí připravilo vyhlášku, podle které by byl vlk pod celoroční ochranou. Ministerstvo zemědělství jako poslední připomínající subjekt na začátku roku 2021 stáhlo své připomínky (viz [zde](#)). Pokud nový zákonný předpis projde legislativním procesem, určování kvót pro odstřel se stane minulostí.

Některé další české nebo celosvětové environmentální úspěchy se můžete dozvědět i z [tohoto rozhovoru](#).

Ze sféry odpadů připomínáme regionální novinku - možnost na území města Strakonice třídit kovové odpady (společně s plasty do žlutých kontejnerů - viz [Kompost č. 10/2020](#)).

V rámci činnosti ZO ČSOP Strakonice jsme byli uzávěrou hromadných akcí stiženi jen nepatrně. Při jarních záchranách obojživelníků jsme mohli poprvé v historii na pár dní okusit opojný pocit výrazně řidšího silničního provozu na výpadovkách ze Strakonice (kéž by se tato „maličkost“ projevila posílením populací obojživelníků v příštích letech) – ohlédnutí v [Kompostu č. 5/2020](#). Zbytek roku patřil veleúspěšné finanční sbírce pro strakonickou „motýlí“ louku (viz [Kompost č. 12/2020](#)) a podzimním výsadbám ([Kompost č. 11/2020](#)). Loni také vznikly dvě nové čapí hnízdní podložky - ve Strakonících ([Kompost č. 4/2020](#)) a v Jiníně ([Kompost č. 1/2021](#)).

Jednou z mála loňských hromadných akcí pořádaných Ekoporadnou a zvládnutou

v rámci covidového oddechového času byl sedmý strakonický Veget Fest. S přesunem na nové místo konání se podařilo uspořádat ročník, který shromáždil dosud nejvyšší částku pro vybranou organizaci na ochranu zvířat (viz [Kompost č. 10/2020](#)).

Na závěr ještě pár pozitivních střípků a také subjektivních hodnocení. Ne všechny představují ryze ekologické plusové body, ale můžeme zde vnímat úzkou souvislost.

Rok 2020 byl po několika suchých a horkých letech klimaticky „v normě“. Dostatečné množství srážek se střídmejší distribucí, méně horkých epizod a ostatních meteorologických extrémů. I přelom roku s bohatou sněhovou nadílkou se jeví jako příslib do následujících týdnů a měsíců. Čistě pocitově jsem vnímal určitý úbytek používání zábavní pyrotechniky během prosince a silvestrovských radovánek. I když mohl být způsoben horší dostupností pyrotechniky v prodejní síti, moc bych si přál, aby tato změna vycházela z hlubšího uvědomění si všech negativ. A v neposlední řadě – nejen sociální sítě byly na podzim i v zimě zaplaveny pyšnými fotkami otužilců všech věkových kategorií. Velmi zajímavý „módní“ fenomén, mající určitě souvislost s omezením ostatních sportovních a kulturních aktivit. Kromě posílení fyzické, psychické i imunitní kondice je ukázkou, kterak se možná část společnosti skrze velmi silné zážitky obrací zpátky k přírodě a k sobě samým. -jj-

Překopávky

Živá krajina na Strakonicku

Rád bych čtenářům představil dobrovolnický projekt Živá krajina, na kterém v současné době spolupracuji.

Jedná se o zpracování krajinného plánu či studie opatření pro zadržení vody v krajině, pod záštitou a odborným vedením spolku Živá voda, a to replikace projektu "model Zdoňov" autora Jiřího Malíka (viz [zde](#)), který se v současnosti aplikuje na více lokalitách v ČR. Jedná se o mapování stavu odvodňovacích zařízení, resp. meliorací, a negativních jevů v krajině a na základě toho pak navrhování opatření, která zadrží odtékající vodu, omezí erozi půdy, přispějí k ochraně před povodněmi, a to hlavně na zemědělské půdě, ve vyšších polohách vodních toků, v pramenných oblastech, tj. na místech, kde to má smysl a největší přínos, na rozdíl např. od budování betonových přehrad v údolí větších toků.

Pro představu: „V současnosti je v České republice evidováno 1 084 800 ha pozemků odvodněných trubkovou drenáží... 14 166 km upravených malých vodních toků a 11 712 km odvodňovacích kanálů. V tomto úředním seznamu jsou však z velké části přesněji zahrnuty jen výsledky stavební činnosti z let 1959 až 1989.“ ([Časopis Vesmír, 2011/7](#)).

Z této obrovské plochy je těmito odvodňovacími zařízeními dnem i nocí odváděno nevyčísitelné množství vody, která nemá možnost se přirozeně vsáknout do hlubších vrstev podloží, a dotovat tak hladinu spodních vod. To je pravděpodobně hlavní příčina toho, že hladina spodních vod stále klesá a studny se dnes vrtají ve stále větším počtu a větších hloubkách. Na povrchu orné půdy dále dochází zejména vlivem průmyslového způsobu zemědělského využívání půdy k jejímu zhutňování a úbytku organické hmoty v půdě, což omezuje její schopnost absorbovat a vsakovat srážkovou vodu. Na svazích orné půdy, zvláště při kombinaci přivalových dešťů a čerstvě vysetých nebo nevhodně zvolených plodin (typicky kukuřice), pak dochází k vodní erozi, kdy voda zvláště na rozsáhlých svazích nabere rychlost a sílu a splachuje nejvzácnější vrstvu půdy do vodních toků, a to častokrát i přes dvorky rodinných domů, infrastrukturu a centra obcí. K tomu se v suchých měsících často přidává i eroze větrná, kdy vítr na větších rozlohách holých polí bez větrolamů, mezí a remízků nabere rychlost a sílu a opět s sebou může unášet drobné části ornice.

Foto Terezie Daňkové

Projekt Živá krajina spočívá v první fázi v tom, že pro dané řešené území zajistí potřebné mapové podklady, které se skládají zejména z archivních projektů odvodňovacích zařízení, dále např. z historických mapových podkladů (Císařské otisky stabilního katastru, II. Vojenského mapování, tj. z let 1826 až 1852), a samozřejmě využívá i moderních volně dostupných mapových služeb (Katastr nemovitostí, geologické mapy, letecké snímky, digitální mapu reliéfu zemského povrchu, dále např. data ze zemědělské online mapové aplikace LPIS, územních plánů obcí a mnoha dalších. Veškerá tato data v časovém rozmezí od „císaře pána“ až po 21. století se sou-

středí v jednom projektu, v tzv. Geografickém informačním systému GIS, kde je lze podle potřeby vzájemně v jednotlivých vrstvách prolínat, a zpracovatel tak má téměř dokonale zmapované řešené území.

V další fázi přichází na řadu ověřování mapových podkladů a zjišťování skutečného stavu vodního režimu krajiny přímo v terénu, kdy zpracovatel se svým týmem na základě získaných map vyhledává a zaznamenává viditelné části odvodňovacích zařízení (typicky meliorační šachty, vyústění meliorací do vodních toků), zaznamenávají negativní jevy (eroze půdy) a případně místa, kde krajina sama ukazuje vhodné lokality pro následná opatření k zadržení vody (podmáčená půda). K tomuto mapování v terénu stačí v podstatě jenom mobilní telefon vybavený fotoaparátem a GPS, kdy se v mobilní aplikaci zaznamená bod s GPS souřadnicemi a pořídí se několik dokumentačních fotek. Toto se opět nahraje do GIS projektu a doplní a upřesní dosavadní se mapové podklady.

V poslední fázi projektu zpracovatel na základě získaných údajů navrhuje do projektu opatření, které, pokud se podaří realizovat, zajistí zvýšenou zádrž vodu v krajině. Umožní se její postupné vsakování a doplňování spodní vody, omezí se tím zároveň negativní jevy, jako jsou povodně po příválových deštích, vodní a větrná eroze. Navržená opatření nebudou žádné megalomanské pomníky, naopak se bude jednat o drobné, přírodě blízké zásahy, jako např. budování a obnovu tůň, mokřadů, mezí, remízků a protierozních terénních příkopů na rozsáhlých svazích, případně doplnění výsadbou stromů a keřů, které budou fungovat zároveň jako větrolamy.

Foto Terezie Daňkové

je to čas příjemně strávený výpravami do blízkého okolí a spojený s poznáváním krajiny a jejího vodního režimu. To je mi vzhledem k mé profesi blízké a dá se říct, že díky kombinaci historických znalostí a nejmodernějších technologií a lidí, které jsem při školení a práci na něm potkal, mne tento projekt v dobrém smyslu pohltil. Podařilo se mi oslovit s žádostí o spolupráci tým dobrovolníků, kteří se na mapování v terénu také aktivně podílejí. Projekt by dále mohl být zajímavý třeba pro nadšence přes geocaching, ochranu přírody nebo i pro lidi, co jen rádi chodí na procházky a chtějí třeba víc poznat svoje okolí. Vítání jsou rozhodně místní pamětníci, zemědělci, myslivci a zastupitelé obcí, kteří znají svůj kraj a negativní jevy související s vodou či suchem nejlépe. Tuto spolupráci bych velmi uvítal, jelikož nemá smysl pracovat na projektu, o jehož kvalitách jsem sice přesvědčen, ale zároveň nebudu mít dostatek informací od místních obyvatel, případně výsledek nebude v souladu s jejich požadavky a zájmy. Veřejnost jsem se snažil již pokud možno oslovit na facebooku, jsme schopni zajistit i představení projektu zájemcům formou přednášky, bohužel odezva nebyla zatím taková, jak bych si představoval, což přičítám částečně současné situaci s Coronavirem, kdy asi spousta lidí má momentálně jiné starosti. Na druhou stranu, zdá se, že se chystá spolupráce na návrhu pozemkových úprav, kde by se daly použít výstupy z tohoto projektu a zároveň v dohledné době i realizovat. Projekt jsme chtěli přímo s jeho autorem Jiřím Malíkem představit ve Strakonících veřejnou přednáškou v cyklu Zelené otázky na toto téma, ale ta se bohužel kvůli aktuální situaci zatím neuskutečnila. Doufám, že alespoň tímto způsobem se informace o projektu Živá krajina rozšíří mezi veřejnost, kterou by mohl zaujmout.

Více informací se také dozvíte [zde](#). **Pavel Běle**

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

5. díl - Ovoce

Ovoce můžeme bez nadsázky označit jako jednu z nejpodstatnějších součástí našeho jídelníčku. Kromě mnohých zdravotních benefitů (které asi nemá cenu znovu rozebírat) by se dalo říci, že je to skupina potravin, k jejíž pravidelné konzumaci je náš organismus nejlépe přizpůsoben statisíce let dlouhou praxí. Pokud to tedy myslíme s naším zdravím alespoň trochu vážně, s ovocem bychom se měli potkávat každý den. To s sebou samozřejmě nese i nezanedbatelnou ekologickou stopu, kterou se pokusíme rozebrat v dnešním pokračování seriálu. Těžko bychom také hle-

dali komoditu, která má tak rozmanitou škálu dopadů na životní prostředí, kdy na jedné straně pomyslné stupnice najdeme symbolické banány, na druhé straně pak třeba vlastnoručně vypěstované domácí ovoce, u kterého mohou být dopady naopak pozitivní.

Na ovoce můžeme jako na převážnou část zemědělských produktů pohlížet z několika důležitých hledisek. Rozboru můžeme podrobit dovoz (tedy především ekologickou stopu), ostatní ekologické aspekty (zabor půdy na úkor jiných ekosystémů, způsoby pěstování, používání chemie, obaly...) a také sociální souvislosti. To vše samozřejmě úzce souvisí s konkrétním druhem ovoce, i když i zde můžeme zaznamenat významné rozdíly. To je často zkouškou naší spotřebitelské obezřetnosti.

Tropické ovoce

Patrně ještě pozůstatky minulé éry poznamenány náhled na některé exotické plody nám zastiňuje skutečné ekologické a sociální pozadí tohoto zemědělského odvětví. Z doby front na banány a mandarinky vnímáme ovoce z jiných kontinentů jako luxusní zboží. Již mnoho let se však vzhledem k obratnému obchodu tento stav mění a mnohdy je tropické ovoce dostupnější a paradoxně i levnější než to tuzemské. Zákazník pak nabývá falešného dojmu, že může za méně peněz dostat něco kvalitnějšího a vzácnějšího. Je tomu však skutečně tak?

K čemu všemu dojdeme, když se zamyslíme nad tím, jak je možné, že kilo banánů z Kolumbie může stát 20 Kč? Podstatnou součástí této cenové hladiny je určitě nekalá obchodní soutěž řetězců (viz např. [zde](#)), ale to není zdaleka vše. Suma musí umožnit také dovoz přes oceán a marže dalších obchodních článků. Kolik pak zbude na konkrétní pracovníky, asi není těžké domyslet. Trpět bude samozřejmě i životní prostředí, protože konkrétně banány jsou plodinou, která je vysokou mírou chemizace pověstná (viz např. [zde](#)). Bonusem jsou chemikálie pozdržující zrání při dlouhých cestách na náš stůl. Obdobná bude samozřejmě situace i u ostatních druhů ovoce, ale banány se staly díky své rozšířenosti dalším symbolem globalizace se všemi negativními dopady.

Jak můžeme k této problematice přistoupit? Bez občasné konzumace tropických plodů si svůj život dovede představit zřejmě málokdo. Cestou asi může být navrátit se k původnímu poselství takového zboží - vnímat ho jako sváteční záležitost, kterou si do přejeme maximálně párkrát do roka. Obchodní řetězce již v současné době nabízejí také alternativu v podobě ovoce s certifikátem bio, který by měl zajišťovat šetrnější standardy pěstování. Část tropických plodů již dnes pochází i z evropské půdy (zejména Španělska), což samozřejmě není úplně ideálním řešením, ale vý-

Foto -jj-

razně to dokáže zkrátit cestu dovozu, a tedy i emise. Sociální kontext se snaží řešit certifikát fairtrade, který je jednou z cest ke zlepšení situace (viz [zde](#)). Kombinací těchto přístupů a střídmostí v konzumaci můžeme dojít k rozumnému kompromisu. Co se týče uhlíkové stopy dovozu, výrazné rozdíly spatřuji také v samotné hmotnosti ovoce. Strašákem v této souvislosti je symbol horkých letních dnů - melouny. Kvůli své obrovské váze a nízké výživové hustotě představují doslova vodu převážnou přes půl světa. Ač se to nezdá, s pěstováním některých tropických plodů je v posledních letech možné úspěšně experimentovat i v našich podmínkách.

Skomírající tuzemská tradice

Velmi rozšířená a soběstačnost zaručující tradice českého ovocnářství byla oslabena změnou spotřebitelských návyků a některými globálními a obchodními trendy posledních desetiletí. V jaké míře se na tomto stavu podílí právě rozmach konzumace tropických plodů, je velmi těžké určit. Pravdou však zůstává, že velká část společnosti dnes jablka nebo hrušky vnímá jako něco obyčejného, ne-li podřadného (když je na pultech k výběru tolik exotických barev a chutí). Stranou teď ponechám nepodložené úvahy o tom, nakolik jsme ke konzumaci "klasického" ovoce uzpůsobeni a jestli je vhodné přijímat exotické plody v zimním období. Z výživového hlediska je však hodnota tropického ovoce výrazně nadsazována (a to nejen třeba naprosto průměrný obsah vitamínu C). Typicky evropské plody mají ve většině případů vyšší obsah vlákniny a také některých antioxidantů. V tomto ohledu jsme byli omámeni vůní dalek a reklamní propagandy.

K jádru soběstačnosti

I v rámci tuzemského nákupu můžeme z ekologického hlediska zaznamenat velké rozdíly. Klasickým rozdílem je ovoce s bio certifikací ve srovnání s konvenční produkcí (která je většinou poznamenána používáním velkého množství chemie a snižováním biodiverzity sadů - viz např. [zde](#)). Až téměř k nule jsme schopni také zkrátit dovoz poohlédnutím se po producentech v našem okolí. Zde přicházejí ke slovu farmářské trhy, prodej ze dvora či od známých, sousedů atd.

Pomyslným vrcholem je v oblasti ovoce samozásobitelství. Na zahradě pěstovaný strom má navíc celou řadu dalších ekosystémových funkcí a poskytuje potravu kromě vás i spoustě ostatních zvířat. Čím

pestřejší druhová paleta ovoce, tím lépe. V tomto ohledu pak můžeme o ovoci uvažovat jako o potravině, která má za určitých okolností plusovou ekologickou stopu. Pro ty z vás, kteří nedisponují vlastní zahradou, nabízí jisté řešení samotná příroda v podobě volně přístupných alejí. Pokud nejsme pohodlní a máme možnost skladování za vhodných podmínek, vydrží nám některé druhy ovoce i několik měsíců. Pro potřeby této kratochvíle vznikl i samostatný web na-ovoce.cz s mapovým přehledem.

Na závěr ještě stručná zmínka k obalům. Většinu druhů ovoce dnes seženeme ve formě kusového zboží. To znamená, že je vždy dosažitelná víceméně bezobalová varianta nákupu - ať už použitím vlastních "nesmrtelných" sáčků, tak nákupem bez sáčku (ano, etiketa z váhy se dá překvapivě nalepit přímo na trs banánů nebo meloun). Odmítat bychom naopak měli nákup jednotlivě balených plodů. U těch sice v některých ohledech může být výhodou prodloužená trvanlivost, ale důvodem takového zabezpečení ovoce jsou ve skutečnosti spíše cesty ze vzdálených destinací. -jj-

Ubývá zpěvných ptáků?

Již z více stran jsme zaznamenali v posledních týdnech a měsících dotaz či informaci, že na krmítkách výrazně ubylo běžných druhů ptáků. Jelikož tento jev (který sami potvrzujeme) nedokážeme správně rozklíčovat, obrátili jsme se na osobu povolnější - strakonického ornitologa RNDr. Jiřího Pykala, který situaci upřesnil:

S tímto dotazem jsem se již v letošní zimě taky několikrát setkal. Obrátilo se na mě několik lidí, že jim na krmítka nepřilétají téměř žádní ptáci. Není to zřejmě lokální jev tady na Strakonicku, protože dotazem u ředitele České společnosti ornitologické Zdeňka Vermouzka jsem zjistil, že v ČSO téměř denně odpovídají na stejné dotazy prakticky z celé republiky. Co je důvodem, to je těžké říci. Rozhodně to nebude počasí v letošní zimě. Naopak snížené teploty a sněhová pokrývka by měly ptáky přimět k častějším návštěvám krmítek, protože přirozené zdroje potravy jsou v těchto podmínkách omezenější. Nebylo ani

Foto -jj-

pozorováno zhoršené rozmnožování v hnízdní sezóně, ani nějaké úhyny na podzim nebo v zimě. Takže ptáků zřejmě není méně než v předchozích zimách. Výjimkou mohou být ptáci zemědělské krajiny, kteří už několik desetiletí soustavně ubývají vinou intenzivního zemědělství - nepříteli přátelského k přírodě (používání biocidů, nedostatek organické hmoty v půdě, plošné odvodňování pozemků a likvidace mezí a remízů, nadměrná velikost jednotlivých polí atd.).

Určitým vodítkem, jaká je skutečná situace, mohou být výsledky sčítání ptáků na krmítkách, které letos počátkem ledna už potřetí pořádala Česká společnost ornitologická. Letos se tohoto sčítání zúčastnilo více než 17 tisíc lidí, takže podklady jsou opravdu početné. Výsledky sčítání najdete na webových stránkách ČSO ([zde](#)). Z pěti nejpočetněji zjišťovaných druhů (sýkora koňadra, vrabec polní, vrabec domácí, sýkora modřinka a hrdlička zahradní) byl pokles proti loňsku o více než 10% zaznamenán u sýkory

koňadry, vrabce polního a hrdličky zahradní, naopak mírný nárůst o 5-10% u modřinky a vyrovnaný stav u vrabce domácího. Mírný pokles nejpočetnějších druhů byl tedy na krmítkách opravdu zaznamenán. O možných příčinách lze jen spekulovat. Koňadra je částečně tažná, v zimě u nás bývají ptáci z Polska, Běloruska i Ruska. Možná je letos jejich průtah omezenější. Naopak vrabec polní je stálý pták, který hnízdí nejčastěji ve stromových dutinách v remízích a alejích v zemědělské krajině. Tam se může projevat zmíněný negativní vliv zemědělství. Situace ale rozhodně není nijak tragická. U dalších druhů z první desítky nejpočetnějších na krmítkách, tj. u kosa černého, stehlíka a čížka byl letos zjištěn nárůst počtu na krmítkách proti loňsku o více než 10%. Dokonce i na Strakonicku se letos uskutečnilo 137 sčítání na krmítkách, výsledky jsou podobné jako v celé republice. **Jiří Pykal**

Ornitologové na drátě

Současná doba přeje nejrůznějším webinářům - a tak stojí za to si je aktivně vyhledávat a využívat je. Sice se nemůžete o přestávce osobně seznámit s dalšími spřízněnými dušemi, jak to bývá při klasických přednáškách a seminářích, ale na druhé straně je příjemné poslouchat užitečné informace z domova, a pokud existují záznamy v archivu (což je běžné), je velkou výhodou možnost opakování důležitých úryvků, sdílení odkazů s přáteli, atd. atd.

Z nabídky témat přírodovědných a ochranných jsem jakožto tip pro vás vybrala online pořad s vtipným názvem "Ornitolog na drátě" (viz [zde](#)), protože ještě neskončilo zimní přikrmování ptactva, a tím pádem bych ráda přednostně doporučila **12. díl "Ptáci na krmítku"** s Lucií Hoškovou, Alenou Klvaňovou a Alenou Skálovou. Věřím, že by vás mohl zaujmout a navnadit vás i na díly další. Dají se každou

druhou středu v měsíci sledovat přímo (a tedy i klást dotazy, odpovídat na kvízové otázky atd.), ale všechny díly jsou dohledatelné i zpětně. Vznikaly od loňského dubna a prozatím jich je 14: "Čápi", "Určování ptáků", "Lidé, kteří pozorují ptáky", "Jiříčka, vlaštovka nebo rorýs?", "Zahrada pro ptáky", "Čas na vaše dotazy", "Otravy ptáků", "Dravci", "Kukačka", "Ptačí rezervace ČSO", "Migrace", "Ptáci na krmítku", "Jak ptáci přežívají zimu", "Sovy".

Vraťme se k tématu příkrmování. Už jsme sice o něm psali několikrát (např. v čísle [12/2017](#), [12/2015](#), [1/2013](#), [12/2012](#)), ale zdaleka jsme ještě neprobrali všechno. Čím můžeme po zhlédnutí webináře naše dosavadní informace ještě doplnit?

Jak se dalo očekávat, padl hned na začátku obvyklý dotaz na vhodnost celoročního příkrmování. To je lákavé hlavně proto, že je pěkné se co nejčastěji dívat a všímat si přilétajících ptáků různých druhů. Odpověď závisí na tom, jaké podmínky během roku právě jsou. Jsou-li normální, není důvod mimo zimní období krmít. Dokonce je to spíše na škodu. Někdy ale v době hnízdění dlouhodobě prší a krmícím rodičům se špatně hledá hmyz - pak je dobré jim vypomoci. Ne ale lojovými koulemi, protože by se v této roční době rychle kazily. Lépe je zakoupit speciální "koláč" připravený přímo ornitology.

V teplých měsících je větší nebezpečí přenosu infekce, např. trichomonózy, ptačích neštovic nebo salmonelózy. Krmíme-li i během roku, používáme pak raději takový typ krmítka, kde se ptáci neshromažďují. Je dobré i určité jeho přemísťování - tak, aby se nehromadily zbytky a trus pod ním.

A jak v zimě s pitím? Nemůže se stát, že se budou ptáci v pítku máčet a nastydnou? Toho se bát nemusíme. Ptáci mají své peří ošetřené (promazávají si jej mazem z kostrční žlázy) a navíc vědí, co a kdy si můžou dovolit, a tak je v pořádku nabízet vodu i ve studených dnech. Zejména ve městě je to i žádoucí. Ptáci si sice dokážou vodu najít, přesto naši pomoc uvítají. Navíc by je mohly zlákat louže slané vody na chodnicích, což je pro ně nebezpečné. S něčím takovým jejich přirozený instinkt nepočítal.

Aby voda v pítku tak snadno nezmrzla, můžeme do ní dát míček, který čeří hladinu. Existují i pítka vyhřívaná, vyráběná například pro chovatele drůbeže. Není ale nutné, aby byla voda k dispozici po celý den. Ptáci využijí tu dobu, kdy ještě zmrzlá není - a i to je dobré. Dobrým zdrojem tekutin je i ovoce, zejména pro ty druhy, které mu dávají přednost (např. pro kosy). Obvykle se doporučují překrojená jablka, ale v tomto webináři bylo řečeno, že lépe je nechávat je vcelku.

U kupovaných „lojových“ koulí je problematické mj. to, že bývají z palmového tuku. O lůj si můžeme říci na jatkách nebo u řezníka. Někdo používá tuk kokosový nebo jiný rostlinný, což je další možnost. Vyhýbáme se ale už zmíněnému palmovému, který je kvůli ekologickým dopadům výroby záhodno bojkotovat. Hlavní je, aby používaný tuk nebyl solený. A také nedáváme máslo, protože rychle žlukne.

Jak se semeny, to už jsme psali v minulých číslech. Ve webináři se o nich mluví také podrobně a stejně tak o zdrojích, odkud je shánět. Byly mj. doporučeny webové stránky [Probio.cz](#). Pokud nám (nebo spíše našim sousedům) vadí nepořádek pod krmítkem, je možné jej omezit použitím loupané slunečnice. Ta se hodí i v případě, že je v okolí hodně koček a i přes vhodné umístění krmítka by mohly lovit ptáky sbírající semena spadlá na zem. Směsi je lépe si míchat, protože hotové nemusí mít vhodné složení a také tam mohou být alergizující složky (př. semínka ambrózie). Hodí se i ořechy, např. vlašské, které drtíme nebo sekáme.

Velkou popularitu má sčítací akce "Ptačí hodinka", která proběhla už třikrát a počítá se s pokračováním. Mluvílo se tedy o hlavních určovacích znacích našich zimujících ptačích přátel. A také o tom, jak přesně sčítání na krmítku provádět, tak aby výsledky nebyly zkreslené (např. snahou soutěžit nebo tím, že totéž krmítko je pozorováno více lidmi zároveň). Jasným požadavkem je zabezpečení před kočkami, zatímco lovicí krahujci patří do přírody stejně jako pěvci a nelze jim potravu upírat. Pouze pokud by bylo krmítko ohroženo až příliš, můžeme jej přemístit nebo krmení na čas přerušit. Na závěr zaznělo doporučení na další prameny informací, mj. na časopis "Ptačí svět" vydávaný Českou společností ornitologickou.

Mnoho tipů získáte i při sledování dalších dílů, zejména šestého, zaměřeného výhradně na dotazy posluchačů. Některé se totiž nepovedlo zodpovědět hned během vysílání. A jiné přišly až dodatečně mailem apod. Ornitolog Ondřej Belfín odpovídá a mezi řečí doporučuje například weby pomáhající s určováním druhů ([zde](#) nebo v angličtině [zde](#)). Z autorů knih chválí zejména klasika Karla Hudce (viz př. „Fauna ČR a SR Ptáci“) nebo všeobecně uznávanou „Biblii“ ornitologů – „Ptáci Evropy, Severní Afriky a Blízkého východu“ od Larse Svenssona (viz také [zde](#)).

A co je hlavní? Po načerpání informací typu „[Kam na ptáky?](#)“ vypnout počítač a vydat se (třeba i s některou z knih v batohu) ven. Trpělivě sbírat vlastní zkušenosti a uvědomovat si, že výskyt rozličného ptactva kolem nás už dávno není samozřejmostí. Že ochrana vhodných životních podmínek není jen koníčkem, ale nutností – a dá se říci, že je vlastně naší povinností. **-ah-**

Foto -jj-

Dvě přednášky, co by neměly zapadnout

Pro dobu covidových samostudií jsme zachytili tipy na dvě velmi zajímavé přednášky. Obě témata se na první pohled zdají okrajová, zvláště v dnešní době prohlubující se ekologické krize. Při bližším pohledu je však jasné, že se nás dotýkají možná více, než bychom si byli ochotni připustit.

Světlo - dobrý sluha a zlý pán

Západočeská univerzita zpracovala v rámci projektu Noc vědců velmi poutavé povídání dvou odborníků na téma světelného znečištění. I když byla problematika doposud vnímána více jako estetická záležitost (na způsob odpadků v lese), ukazuje se, jak obrovský vliv má tento antropogenní jev nejen na životní prostředí, ale i na člověka - jeho přirozené biorytmy a celkové zdraví.

O první polovinu přednášky se postaral astronom Pavel Suchan, který nás seznamuje s vývojem světelného znečištění v čase, s jeho měřením a dopady na hvězdnou oblohu a přírodu. Přesvědčuje nás o tom, že tma už není dávno samozřejmostí a že jsme možná již zapoměli, jak pravá tma vypadá. A také vypočítává dosud méně viditelné negativní dopady světelného znečištění - kromě zdravotních dopadů nebo komplikací při pozorování hvězdné oblohy také snížení bezpečnosti chodců a řidičů v noci, poškození ekosystémů a plýtvání energiemi. Narušena je také orientace tažných ptáků a nočního hmyzu (který vyžaduje pro svůj život tzv. prahovou hodnotu tmy) a fotosyntetické děje u rostlin.

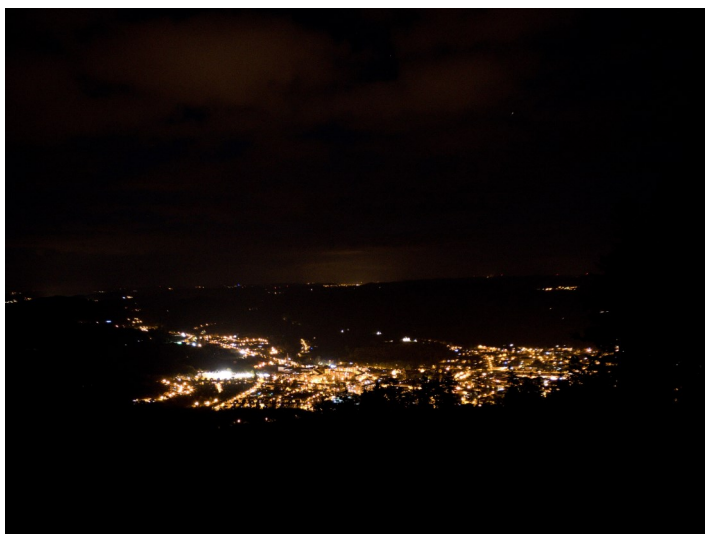

Foto Jakub Čimera

Málo uvěřitelná jsou i některá čísla. V oblastech světelného znečištění žijí celé 2/3 obyvatel Země (v USA a EU je to dokonce 99 % lidí). A i když se první omezující zákony objevují v roce 1990, stále ještě meziročně narůstá znečištění světlem o 6 %. Jsou označeny některé konkrétní zdroje - zbytečné nasvěcování památek, špatná technologie pouličního osvětlení, ale také vzrůstající podíl skleněných ploch na budovách, což "kontaminuje" okolní prostředí interiérovým světlem. Satelitní pozorování jsou dnes již schopná odhalit konkrétní bodové zdroje, s nápravou je to však stále velmi problematické.

Závažné, ale velmi poutavě podané jsou zdravotní souvislosti, které prezentoval v druhé části přednášky Hynek Medřický. Podánilo se mu přístupně vysvětlit složitou problematiku světla ve spojitosti s naším zrakovým systémem, mozkiem a hormonální rovnováhou. Podstatné je nejen narůstající množství světla v nočních hodinách, ale i další dva faktory - ubývající množství světla pro naše vnímání přes den (z důvodu pobytu v budovách) a také proměněné světelné spektrum, kdy přijímáme naprosto odlišný mix vlnových délek v různých částech dne, než na jaký je náš organismus evolucionárně nastaven. To vše způsobuje nekvalitní spánek, hormonální rozvrat organismu a může mít úzkou souvislost s únavou i jinými zdravotními komplikacemi.

Nejdůležitějším poznatkem z přednášky, kterou můžete zhlédnout [zde](#), je zcela nový pohled na světlo jako na důležitý biologický činitel - tak totiž nebylo doposud příliš vnímáno. Dalo by se říci, že pro člověka i přírodu se světlo při "použití" v nesprávnou denní dobu a o nesprávné kvalitě stává jedem. V přednášce se jako bonus dozvíte spoustu zajímavostí, o kterých jste možná nikdy nepřemýšleli: Proč nosili piráti pásku přes oko? Proč čtení při slabém světle nemůže kazit oči? Proč rádi koukáme do ohně?

Environmentální úzkost

Druhým dostaveníčkem je webinář České veganské společnosti na téma environmentální úzkosti nebo environmentálního žalu, jak je tento jev také nazván. Tématem nás provede terapeutka Zdeňka Voštová, která se fenoménem ve své praxi zabývá. Můžeme říci, že se s ním na nějaké úrovni potkala většina lidí věnujících se ochraně přírody. Souvisí jednak s větší vnímavostí této části populace a také samozřejmě s horšícím se stavem životního prostředí a naší omezenou možností s tím něco aktivně dělat. Výsledkem je pak celý balík negativních stavů a pocitů od vyhoření přes úzkosti až po vážnější psychické problémy.

Téma v ČR poprvé uvedla socioložka Hana Librova, v posledních letech se postupně stává součástí psychologického názvosloví i konkrétních postupů psychoterapie. Zajímavostí je, že konzervativnější část odborné veřejnosti environmentální úzkost vnímá stále ještě jako "chybné nastavení" osobnosti člověka, ne jako přímý následek environmentální situace. To samozřejmě komplikuje možnost přijmout efektivní způsoby terapie.

Z určitého pohledu můžeme environmentální úzkost připodobňovat ke skutečnému truchlení (např. po úmrtí blízké osoby), zajímavé jsou odkazy na rituály a smuteční obřady některých přírodních národů, které pomáhaly člověku ztráty tohoto charakteru lépe zpracovat. Na rozdíl od osobního zármutku je zde jedna podstatná odlišnost - environmentální ztrátu vnímáme nepřetržitě a v dnešním materiálním světě

máme velmi omezené možnosti sdílet ji a vstřebat.

S ohledem na pořadající organizaci byl do povídání zařazen velmi zajímavý vhled na téma environmentální úzkosti v užší skupině prozvířecího aktivismu a veganské komunity. Jev byl popsán jako "trauma veganství". Vysvětluje jeho psychologické principy na základě přenosu traumat, odehrávajících se na zvířatech, do osobních životů lidí, kteří tyto krivdy silně vnímají.

Zdeňka Voštová také nabízí pro všechny i konkrétní způsoby, jak s tímto psychologickým jevem nakládat. Ne ve smyslu jeho ušlapání nebo úplného odstranění - to ani není možné. Spíše však cestou uvědomění si širších souvislostí, správného rozpoznání a zpracování některých emocí a možností prožívat a sdílet pozitiva, která jsou i v této oblasti nedílnou součástí.

Webinář je možné zhlédnout [zde](#). -jj-

Procházka z Hajské k Modlešovickým sejpům

Osada Hajská, dnes jedna z okrajových částí města Strakonice, kdysi ovšem samostatná vesnice se sídlem rychtáře a s poměrně dlouhou historií (první písemná zmínka pochází již z roku 1318), dobře poslouží jako výchozí místo pro tento krátký, ale zajímavý výlet po našem nejbližším okolí. Do Hajské můžeme přijet např. autobusem strakonické MHD (linka č. 2). Jakmile vystoupíme, upoutá jistě naši pozornost nevelký výslunný palouk prakticky hned u zastávky. Nejen kvůli tomu, že je na něm instalováno několik herních prvků pro děti, ale především (jestliže sem tedy zavítáme v pozdním jaře nebo v létě, a pokud navíc nebude zrovna čerstvě posečený) pro značně pestré společenství kvetoucích rostlin soustředěných v jediném místě. Nejedná se sice o žádné vzácné druhy, avšak podívaná je to skutečně oku lahodící. Nechybí tu skoro žádná barva. Z přítomných zástupců můžeme jmenovat např. vícero druhů jetele (*rod Trifolium*), zvonek rozkladitý (*Campanula patula*) či štírovník růžkatý (*Lotus corniculatus*).

Poté projdeme nejprve přes upravenou náves, jejíž dominantu bezesporu představuje dobře udržovaná kaple Panny Marie z roku 1932, následně viaduktem pod železnicí a dorazíme až k městské úpravě pitné vody. Odtud nás už pak povede modrá turistická značka dále po cyklostezce mezi poli a loukami. Z ní se nám nabídne hezký pohled směrem jak jižním (na Hajskou se zalesněným Nebřehovickým vrchem v pozadí), tak rovněž severním, až na druhý břeh řeky Otavy, kde se rozkládá obec Slaník s památnou lípou vysazenou v roce 1848 na nízkém, ale výrazném návršíčku. Nenáročnou chůzí po rovině dosáhneme lužního lesa, který stezku lemují po obou stranách. Z velké části ho tvoří vzrostlé exempláře topolu černého (*Populus nigra*), jejichž kůru ve spodní části kmene často pokrývá silný povlak tmavozeleného mechu. Ten obrůstá rovněž padlé tlející pně, v hničícím listí se povalující ulámané větve a letité pařezy. Pozvolna se rozkládající dřevo a listoví poskytuje vhodné prostředí pro různé houby, z nichž vyniká barevně velmi variabilní outkovka pestrá (*Trametes versicolor*). Mezi statnými listnáči občas zahlédneme prohlubeň plnou vody, strouhu nebo úzký potůček. Podrost je tady značně hustý, tvořený různými keři, včetně hlohu (rod *Crataegus*). Na východním, o něco sušším okraji lesa můžeme narazit též na břizu nebo dub.

Jedna z velkých tůň v lokalitě, foto Alan Šturm

Rozlehlejší a pohledově asi také lákavější část lužního lesa se rozkládá po naší pravici, přicházíme-li tedy ze směru od Hajské. Především tady se nacházejí různé velké a nestejně hluboké, ovšem stabilně zavodněné tůňky (na rozdíl od jam pojímajících vodu obvykle jen dočasně v období větších srážek). Nejrozlehlejší z nich spatříme přímo u hlavní cesty, sotva opustíme souvislý stromový porost. Spíše než tůň už připomíná menší rybníček a její břeh lemují hustý porost orobince (*Typha sp.*) s charakteristickými tmavohnědými "doutníky". Trsy orobince často vyrůstají skoro přímo z vody a jen o trochu dále na břehu se mezi ně již mísí vlhkomilní zástupci rodu ostřice (*Carex*). Podmáčená a hutná půda rovněž vyhovuje atraktivně vyhlížející rostlině jménem kyprej vrbice (*Lythrum salicaria*). Její nápadná květenství - koncové klasy složené z několika vidlanů šestičetných květů tmavě růžové nebo červenofialové barvy - oživují bujnou zeleň v období od června do září. Celá podívaná je navíc umocněna tím, že kyprej roste vždy ve velkém počtu pohromadě.

Uhneme-li potom z panelové cesty a vstoupíme "do divočiny", zjistíme, že se mezi jednotlivými vodními plochami při troše obratnosti a pozornosti můžeme docela dobře procházet. Je to způsobeno zajímavým původem celé této lokality, která vznikla v průběhu dlouhotrvající a intenzivní lidské činnosti. Řeka Otava i mnohé její zdejší drobné a často bezejmenné přítoky totiž v minulosti oplývaly zlatem, které bylo zanícenými hledači získáváno důkladným propíráním sedimentů nabíraných z říčního dna. Dotyčnou aktivitu spolehlivě prokázal opakovaný archeologický průzkum území prováděný ve 20. století. Drahého kovu zbavené štěrkopísky byly následně jakožto nepotřebný vedlejší produkt těžby vršeny nedaleko vodního toku na hromady vysoké zhruba 1-1,5 metru. Vznikly tak charakteristické terénní útvary

označované jako sejpy (lidově nářečně též "hrúbata"). Dobývání zlata, které největšího rozmachu dosáhlo za Keltů v mladší době železné (3.-2. stol. př. n. l.) a znovu ve středověku, přestalo být rentabilní v 16. stol., kdy také bylo definitivně ukončeno. Opuštěné sejpy postupně pokryla vegetace, zatímco mezi jednotlivé kopečky začala propustným podložím prosakovat voda z nedaleké řeky. Místo získalo svůj současný vzhled.

Typickým znakem dané oblasti je pozoruhodný kontrast mezi trvale mokřými prohlubněmi a hodně suchými temeny sejpů. Doslova jen pár kroků od sebe proto můžeme nalézt jak bahenní a vlhkomilné zástupce flóry (viz výše), tak i druhy xerofilní, vázané svým výskytem naopak na půdy syké a chudší na živiny. Z nich jednoznačně převažuje vřes obecný (*Calluna vulgaris*), občas pohromadě s ním roste mateřídouška (*Thymus sp.*), divizny (rod *Verbascum*) a chrastavec rolní (*Knautia arvensis*).

Pěnodějka červená, foto Alan Šturm

Oběma zcela protikladným pospolitostem se dostává bohaté záplavy světla, protože zóna sejpů již není zalesněna. Stromy (duby, břízy, borovice) i keře (hlavně šípkové růže *Rosa canina*/ a hlohy) zde rostou pouze jednotlivě, nanejvýš v malých skupinkách. Dříve docházelo k pravidelnému vypásání území domácími zvířaty, které tento pro bylinné patro velmi příznivý stav pomáhalo udržovat. Avšak od druhé poloviny minulého století, kdy drobné pastvinářství v podstatě vymizelo, jsou Modlešovické sejpy (nazývané podle blízké osady) trvale ohroženy zarůstáním agresivními druhy trav a náletovými dřevinami. Tomu se snaží čelit občasně akce dobrovolníků (naposledy ČSOP JARO Jaroměř ve spolupráci se strakonickou ZO ČSOP v listopadu 2020 - viz [Kompost č. 11/2020](#)) zaměřené na likvidaci nežádoucí vegetace.

Zánik rozmanitého rostlinstva tůň a sejpů by měl závažné ekologické následky, jelikož tamní prostředí poskytuje vhodné podmínky pro život i rozmnožování řady živočišných druhů. Zmínit můžeme třeba žáby, konkrétně skokana skřehotavého (*Rana ridibunda*) a kuňku obecnou (*Bombina orientalis*), z plazů pak ještěrku obecnou (*Lacerta agilis*) či užovku obojkovou (*Natrix natrix*). V zemi jsou občas vidět malé nory, které ukazují na přítomnost hlodavců. Ani bezobratlí nezůstávají nijak stranou, zejména hmyz a měkkýši. Opakovaně jsem tu zaznamenal příslušníky rodu plzák (*Arion sp.*) a z hmyzí říše vedle včel, čmeláků a motýlů i některé výrazně zbarvené brouky, jako zlatohlávky (rod *Cetonia*), ploštici kněžici pásovanou (*Graphosoma lineatum*), pěnodějku červenou neboli krvavou (*Cecropis vulnerata*), v lužním lese také chrobáky a hrobaříky obecné (*Nicrophorus vespillo*). Zkušený znalec by zde určitě našel i ledacos možná méně nápadného, ovšem o to pozoruhodnějšího...

Celou vycházku zakončíme buď na zastávce ČD "Modlešovice", kde lze využít osobního vlaku do Strakonice, nebo dojdeme až na modlešovickou náves a odtud se vrátíme MHD (autobusy č. 2 a č. 5). Vzhledem ke všem nastíněným přírodním i vlastivědným zajímavostem, kterých si podél modře značené trasy mezi příměstskými částmi Hajska a Modlešovice opravdu můžeme dopřát do sytosti, nezbývá nic jiného, než každému doporučit, aby sem alespoň občas zavítal. Rozhodně nebude zklamán v žádném ročním období.

Alan Šturm

O projektech spolku Voda a zeleň v Písku, které uspěly v participativním rozpočtu města

V loňském roce byla radními v Písku vyhlášena novinka. Z městského rozpočtu bylo vyčleněno 5 milionů korun na realizaci nápadů obyvatel Písku, kteří chtějí přispět k zlepšení života ve městě. Jako spolek, který se zabývá ochranou vody a zeleně v Písku, jsme samozřejmě nechtěli u takové příležitosti chybět a rozhodli jsme se také se zapojit.

V péči o městskou zeleň v Písku se poslední dobou podařilo podpořit řadu věcí, např. mozaikové sečení trávníků, výsadbu vysokokmenných stromů ve městě i několik remízů okolo Písku. Jaký projekt by nejlépe souzněl s našimi vizemi? Náš spolek se již od začátku své existence snaží působit na obyvatele pořádáním přednášek a debat, abychom upozornili na důležitost zeleně ve městě, a to nejen vzhledem k její ochlazovací schopnosti. Pro některé obyvatele města je však pořád ještě strom jen zdrojem nežádoucího listí k úklidu nebo překážkou v parkování.

Z vlastní zkušenosti víme, že nejlepší navázání vztahu ke stromům je zážitek z jejich sázení. Vloni jsme si to mohli ověřit, když se nám podařilo v rámci akce Zasadme Česko propojit třídy píseckých základních škol s Odborem životního prostředí a pracovníky Městských služeb, aby se školáci mohli zúčastnit sázení stromů v intravilánu města. Škoda, že letos jsme kvůli pandemické situaci nemohli pokračovat a založit tak hezkou tradici. Určitě si dovedeme představit, že nová generace obyvatel Písku by tak mohla získat bližší vztah k přírodě, zvláště ke stromům ve svém okolí.

Když jsme tedy na jaře 2020 začali přemýšlet o našem PARO projektu, naší prvotní představou byl komunitní sad. Znamenalo to najít městský pozemek, v jehož blízkosti bydlí potenciální zájemci o komunitní

zahradničení, tedy nejspíš panelákové sídliště. Komunitní zahrady a sady vznikají už v řadě měst, jedna taková zahrada se v Písku na Hradišti stala též úspěšným projektem v PARO Písek. Začali jsme tedy hledat vhodný pozemek. Představovali jsme si, že založíme prostor bohatě osazený různými ovocnými stromy a keři se zídkami pro hmyz a lavičkami pro lidi. Prostor pro dospělé i děti, pro ty, kteří nemají vlastní zahradu a chtějí se podělit o zahradnickou práci i její výsledky. Doufali jsme, že se časem zájemci najdou.

V té době však přišel covid-19 a karanténa, vše se zastavilo, a tak zůstalo jen u snů a plánů. Nejen že jsme nenašli pozemek, ale v první vlně koronaviru jsme se nedokázali zabývat ničím jiným než šitím roušek, ostatně jako všichni v té době.

Když jsme konečně opět mohli pokračovat v hledání, vykoukl na nás ideální prostor v podobě starého třešňového sadu s krásným výhledem na Písek a Písecké hory. Scházeli jsme se tam a nadšeně plánovali, kolik dalších stromů se nám tam vejde a jaká to bude za pár let oáza pro obyvatele nedalekého sídliště. Pak ale přišlo vystřízlivění při konzultaci s odborníky z Odboru životního prostředí. K tomuto místu je obtížné se dostat s vodou, většina dosazovaných stromů v tom místě nepřežila nejspíš z důvodu nedostatečné zálivky. A jelikož není přístupová cesta, nedostanou se tam vlastně ani lidé. Když jsme se dozvěděli, že tato oblast je součástí tzv. biokoridoru, což jsou místa, kudy mohou zvířata procházet krajinou, začali jsme uvažovat trochu jinak.

Když jsme na naše místo zavedli entomologa J. Šebestiána z Prácheňského muzea, byl jím nadšen. Stará třešňovka se adaptovala na sucho a vytvořila pod stromy jedinečnou skladbu bylin a keřů, kde našly útočiště nejen četné druhy hmyzu, ale i ptáci a jistě i další zvířata. Rozhodnutí tedy nakonec bylo sázet jen minimálně a použít citlivé potřebné terénní úpravy ke svedení dešťové vody k vysazeným stromům. Zvolit vhodné odrůdy a velikost. K biokoridoru vede i polní cesta, kde jsme plánovali alej ovocných stromů s jedlými keři, ale zase přišlo zklamání. Po obou stranách cesty vedou pod zemí sítě, které sázení nedovolí. Doufejme, že se do budoucna pohled na užitečnost alejí změní, vždyť dříve lidé dbali na to, aby každou cestu vroubily stromy.

Nakonec, i když naše vize komunitního sadu vlastně nemohla být naplněna, uvědomili jsme si, že pro komunitní zahradu se nejdříve musí na sídlišti najít lidé. Až vznikne potřeba, rádi pomůžeme.

K podpoře hmyzu jsme v PARO Písek podali ještě jeden návrh, a to na květnaté pásy v městském trávníku u řeky Otavy. Inspirovali jsme se v Českých Budějovicích, kde jsme se zúčastnili velmi zajímavé entomologické procházky s odborníky ze sdružení Calla. Budeme doufat, že se i v Písku najdou nadšenci, kteří si uvědomují, jak je hmyz a celková biodiverzita důležitá i pro nás lidi. A že je třeba ji podporovat a chránit i ve městech a městských zahradách.

Více se o obou projektech dozvíte [zde](#) a [zde](#). O participativním rozpočtu města Písek pak [tady](#).

Za spolek Vodu a zeleň v Písku Dáša Švecová

Foto -jj-

Majka svařtělá

O majkách jsme si mohli již přečíst v článku pana Jiřího Wagnera ([Kompost č. 5/20](#)) a majku fialovou z pískovny V Holí u Strakoníc (viz článek pana Viléma Hrdličky [č. 4/2012](#)) najdete v článku pana Jakuba Kadlece ([Kompost č. 3/16](#)).

Foto Eva Legátová

Majku svařtělou (*Meloe rugosus*) jsem vyfotila cestou na strakonický kroužek MOPÍků–Ledňáčků na louce u Horažďovic 18. 9. 2020. Původně byla na stéblu trávy, ale na focení jsem ji dala na pouzdro od fotoaparátu. Dle fotografie ji určil pan Stanislav Krejčík, na kterého mi dal kontakt pan Jan Dolanský z České arachnologické společnosti a Východočeského muzea v Pardubicích. Pan Dolanský mi také poslal odkaz na zajímavé internetové stránky, z kterých čerpám následující údaje. Majka svařtělá je velká 7–22 mm. V ČR se jedná o lokálně hojný druh, který by se měl vyskytovat prakticky po celém území na vhodných biotopech. S touto majkou se setkáme především v nížinách, ale i v podhůřích.

Biologie a ekologie: Dospělci se vyskytují již brzy na jaře (březen–květen) nebo na podzim (září–listopad). Jedná se spíše o podzimní druh, z jara se

vyskytuje poměrně vzácně a jen jednotlivě. Obývá nejrůznější stanoviště od stepních trávníků, luk, pastvin a okrajů cest až po pískovny, lomy a železniční pražce. Stejně jako velká většina majek je i tento druh vázán na samotářské druhy včel, u kterých probíhá vývoj larev. Samičky kladou tisíce vajíček, z nichž se líhnou larvy (triungulini), vylézající na květy nebo vrcholky rostlin. Na rostlinách čekají na svého hostitele, aby se na něj přichytily. Často se ovšem takto ocitnou na jiném hmyzu nebo zvířatech a hynou, proto je larviček tak obrovské množství. Do hnízd včel doputuje jen několik desítek šťastlivců. Larva se živí v medové buňce, kde požírá vajíčko a zásoby hostitele. Zimní období přežívá v klidu, v předjaří se kuklí a na jaře nebo na podzim vylézá z hnízda. Pokud se cítí dospělec ohrožen, vyměšuje z kloubů žlutavou tekutinu s obsahem jedovatého kantaridinu.

Ohrožení a ochrana: Jako u většiny druhů majek i u tohoto druhu přežití závisí na dostatku vhodných stanovišť. V poslední době se majkám opět začíná dařit a to nejspíše díky zákazu používání některých jedovatých hnojiv a postřiků. Na biotopech výskytu je vhodné udržovat mozaiku biotopů, velice vhodná je pastva nebo mechanické strhnutí drnu (bagr, motokros), jelikož majky mají v oblibě obnaženou půdu. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

TRNKA, F.: <http://www.naturabohemica.cz/meloe-rugosus/>

My z DéPéeNKa potřetí

Minulý ročník kampaně Do práce na kole byl poznamenán situací točící se kolem COVID-19. Do toho letošního vstupujeme plní elánu a novinek. Pevně věříme, že si kampaň najde další, nové účastníky a že ti staří nám nedají zámekem po hlavě. Pojdme se společně podívat na to, co nám kampaň Do práce na kole letos přinese.

Novinkou určitě bude rozdělení do 4 registračních vln tak, aby lidé byli motivováni přihlásit se co nejdříve a předešlo se logistickým zádrhelům spojeným s pozdější dodávkou trika:

1. vlna:	1. 2. – 28. 2. 2021,	320,-
2. vlna:	1. 3. – 31. 3. 2021,	350,-
3. vlna:	1. 4. – 15. 4. 2021,	420,-
4. vlna:	16. 4. – 30. 4. 2021,	490,-

Další novinkou určitě bude výběr barvy trika a samozřejmě i nového „ilustrátora“ letošního ročníku. V tom minulém to byl Jaromír Švejdík (alias Jaromír 99), který svým komiksem provázel i web kampaně. Letos se mohou účastníci těšit na další komiksovou osobnost... a tou je ToyBox. Více o její tvorbě se můžete dozvědět [zde](#).

Účastníci, kteří si v minulých ročnících stěžovali na nefunkčnost anebo nepřehlednost aplikací, pomocí nichž si jízdy evidovali, se mohou letos zaradovat. Auto*Mat vyvíjí a testuje novou aplikaci *Do práce na kole* (samozřejmě si budete moci evidovat i cesty zdolané pěšky anebo během). Pokud někomu ale vyhovovaly stávající aplikace, jakou byly Strava, UrbanCyclers a Prahou na kole, tak ty samozřejmě zůstávají i nadále. Od nové aplikace si slibujeme jednoduchost na ovládání, přehlednost, lepší sdílení fotografií a celkové propojení cyklo komunity. Doufáme, že vám bude pasovat!

Poslední novinka se týká kampaně Do školy na kole, která je vzhledem k dosud nejasnému vývoji situace přesunuta až na září. Pakliže bude situace příznivá, bude se pro základní školy vyhlašovat soutěž Zelené kilometry pro školy.

Aby se kampaň vrátila zpátky ke své podstatě výzvy, a tím je nejenom pravidelnost dojíždění do práce, ale i vývoj udržitelnosti města a pohybu po něm, upustilo se stejně tak jako v minulém roce od výkonnostní kategorie. V minulém ročníku mohli účastníci své ujeté kilometry věnovat pro dobrou věc na vybrané projekty. Letos se výkonnostní kilometry stanou „zelenými kilometry“. Takže těm účastníkům, kteří si potřebují kontrolovat svůj výkon zapisováním najetých kilometrů, nechceme tuto možnost upírat. Při vyhlašování nejlepších sběračů zelených kilometrů zdůrazníme, že jde o ekologické kilometry, a vyhlásíme, kolik CO₂ by se ušetřilo, pokud by (hypoteticky) tuto trasu účastník jel v autě.

Rozdělení kategorií, ve kterých si můžete zasoutěžit:

* **Na městské úrovni (Strakonice):**

Pravidelnost týmů - Zde se bude losovat ze 3 týmů, které dosáhnou svou pravidelností nad 66 %.

Rodinný tým - Vysoutěžte si pěkné ceny tím, že poskládáte minimálně dva týmy

S vítězkou hlavní ceny tomboly, foto Florián Pešek

s rodinnými příslušníky a s pravidelností vyšší než 66 %.

Cyklo město - Vyhodnocuje se na základě dotazníku pro účastníky + interní analýzy Auto*Matu (pravidelnost ve městě, počet účastníků na počet obyvatel).

Cyklozaměstnavatel - Vyhodnocuje se na základě dotazníku, který smí vyplnit jakýkoli účastník, nejpozději do 29. května. Místní organizátor smí po dohodě s firmou ověřit reálné "cyklopodmínky" zaměstnanců. Cyklozaměstnavatelem nesmí být firma, která zvítězila v posledních dvou letech. Nově smí být cyklozaměstnavatelem i partner projektu.

Zelené kilometry – vyhlašuje se, ale neoceňuje.

*** Na národní úrovni (Auto*Mat):**

Pravidelnost týmů - minimálně 90 % (losování 15 týmů z celé ČR).

Pravidelnost týmů - minimálně 66 % (losování 25 týmů – startovné pro členy týmu na příští rok zdarma).

Pro ty, kteří o výzvě slyší poprvé a chtějí by se dozvědět víc: podívejte se na [oficiální stránky](#) kampaně. Pro bližší informace, týkající se nadcházející květnové kampaně, sledujte oficiální stránky a město Strakonice [zde](#).

V průběhu kampaně můžete očekávat vyjíždku na kole, akce / slevy na triko, snídani na triko a další bonusy, které budeme postupně zveřejňovat na [www stránkách](#) nebo ve [facebookové skupině](#). Na závěr kampaně se můžete jako obvykle těšit na vyhlášení výsledků a oceňování soutěžících na závěrečném večírku s tombolou. Pro více informací pište na le.strakonice@gmail.com. **Městský koordinátor Andrea Sedláčková**

Večer s dokumentem – 84. díl – Síla soucitu

Dnes vám představíme šestidílný cyklus reportáží, jehož společnými tématy jsou ochrana zvířat a rostlinné stravování. Samotný seriál Síla soucitu začal vznikat na konci léta 2019 a měl za cíl ukázat, že veganství není náročné a že veganem či vegankou může být každý běžný člověk. Seriál produkovala organizace Kolektiv pro zvířata a režíroval ho brněnský videotvůrce Jan Fuksa.

Tady jste v bezpečí - Hned v prvním díle se podíváme na azylovou farmu, kde je přiblížena etická stránka veganství, která přesahuje pouhý trend. Jsou zde představeny konkrétní příběhy zvířat, jejich individuální osobnosti a péče o ně. Jak vlastně

funguje farma, kde zvířata mohou svobodně žít a nejsou jen zdrojem užitku? Nejen to zjistíte v tomto díle.

V ringu za zvířata - Pavel Salčák je zápasník MMA a dlouholetý vegan, který boří mýty o tom, že potřebujeme maso, abychom byli silní. Dobrých výsledků dosahuje bez dopingu a živočišných potravin. Mluví jak o samotném zápasení, tak i o své stravě a problematice chovu zvířat.

Tahle farma není na maso - Hanka chtěla spoustu let pomáhat zvířatům více než jejich vyřazením z jídelníčku, a když poznala Jakuba, který snil o statku, svoje sny spojili. Tito partneři

vychovávali dceru a zvládají péči o spousty zvířat. V tomto díle zjistíte, jak velký smysl může azylová farma mít, jací jsou její jednotliví obyvatelé a kolik z nich tento projekt zachránil již před předem stanoveným datem poprav.

S lékařkou o zdraví a etice - Veganství přináší spoustu zdravotních benefitů. Ve své práci je pozoruje například onkoložka MUDr. Radana Dymáčková. Zmiňuje nejnovější studie a fakta, která se týkají vlivu rostlinné stravy na naše zdraví, i tipy, jaké potraviny jíst.

Láska ke zvířatům prochází žaludkem - O tom, že veganská kuchyně může být opravdu pestrá, nás přesvědčí dvě skvělé šéfkuchařky. Ty představí své rostlinné restaurace, jejich recepty a alternativy, se kterými vaří. Jídlo v nás může kromě zahnání hladu a dobré chuti zanechat i dobrý pocit, protože bylo soucitné k ostatním.

Haly, klece a boxy - Závěrečná epizoda odkazuje na ty, kvůli kterým seriál hlavně vznikal. Ukáže skrytou pravdu pevně zavřenou za vraty chovů. Veškeré záběry a popsání dění i praktiky jsou z České republiky. Zároveň ale nabízí možnou alternativu i to, že každý z nás má možnost volby za sebe, i za druhé.

Více informací o seriálu naleznete na webu [zde](#). Celý seriál si můžete pustit [zde](#).

Pavla Dočekalová

Pozvánky - únor 2021

Všechny společenské akce ŠK jsou až do odvolání zrušeny. Aktuální vývoj můžete sledovat [zde](#).

Drobné smetí

Loni byla potvrzena ztráta 36 druhů

V roce 2020 došlo k vyhynutí 36 druhů rostlin a živočichů. Nejvíce se v tomto ohledu změny dotkly skupiny ryb. Více se dočtete [zde](#).

V roce 2020 nebyla vyhlášena ani jedna smogová situace

Další důkaz o pozitivním vlivu koronavirové krize přinesl ČHMÚ. Poprvé za dlouhá leta smogového varovného a regulačního systému nebyla za rok vyhlášena ani jedna výjimečná událost. Více se dozvíte [zde](#).

Výstava o šelmách a lidech online

Výstava pod názvem Sblížení: lidé a velké šelmy Šumavy, kterou bylo možné v minulosti vidět např. v muzeu Kašperských hor je nyní možné zhlédnout elektronicky [tady](#).

Zákaz některých jednorázových plastových výrobků se blíží

Transpozice evropské směrnice omezující některé zbytečné a pro životní prostředí nebezpečné plastové výrobky (např. přístroje, výrobky z expandovaného polystyrénu nebo oxorozložitelných plastů) se posouvá do parlamentu. Více viz [zde](#).

Kanál D-O-L odmítá i Rakousko

Rakouská ministryně pro klima, životní prostředí a dopravu výrazně odmítá projekt kanálu Dunaj-Odra-Labe. Rakouská strana by byla při případné realizaci důležitým článkem z důvodu toku řeky Moravy při rakousko-české hranici. Více informací je k dispozici [zde](#). -jj-

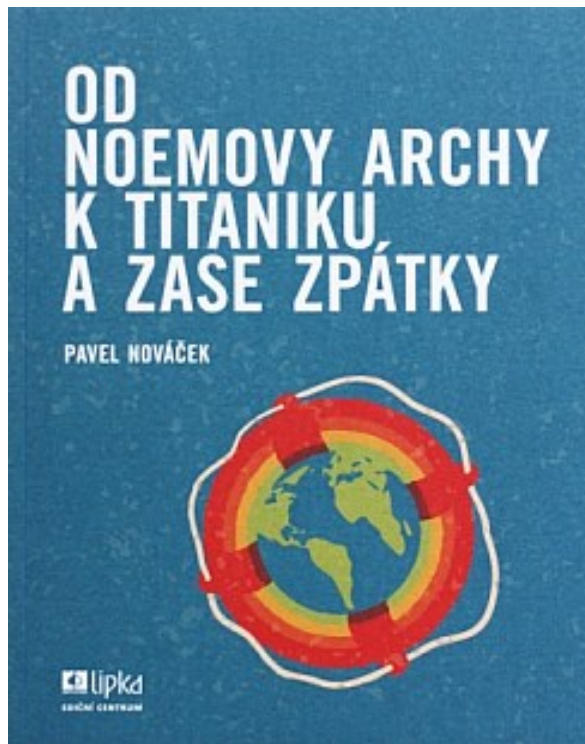
Literární okno

Od Noemovy archy k Titaniku a zase zpátky

Knih zkoumajících vývoj člověka na pozadí globálních environmentálních problémů už jsme v této rubrice pár představili. Text Pavla Nováčka nebude v tomto ohledu příliš vyčnívat, ale přece jenom je v mnohém jiný. Snaží se totiž propojit vědu a víru - tedy dvě oblasti, které se zdají být nejen na hony vzdálené, ale spíše jsou ve většině ohledů protipóly.

"Dnes, se stoletým odstupem, můžeme říci, že 19. století skončilo symbolicky v roce 1912 právě potopením Titaniku na jeho první plavbě. Bylo to varování, že pýcha rozumu a víra v neomezené síly člověka nepovede k dobrým koncům." Jak i název knihy napovídá, mohlo by se zdát, že se budeme pohybovat po ose "co nezvládla věda, zvládne víra". Z pera autora však vzešlo vcelku racionální pojednání o příčinách současné environmentální krize a o tom, jak nám při jejím řešení může být víra nápomocná. Samotný text tvoří jen polovinu publikace, sudé stránky jsou vyplněny přílehlými citáty některých slavných osobností a biblickými verši.

Úvodní pasáž je krátkou historickou exkurzí a také rešerší některých známých proklamací velikánů hlubinné ekologie: Konráda Lorenze, Jamese Lovelocka, Erazima Koháka, Josefa Vavrouška... Určitou parafrází se Pavel Nováček dostává ke třem scénářům budoucnosti naší společnosti. Udržitelný rozvoj velmi trefně popisuje jako přežití paradigma - jako určitý greenwashing elit ve snaze zachovat rostoucí pojetí eko-

nomiky "s lidskou tváří". Společnost však chtě nechtě musí přijmout skutečnost, že jakýkoli další růst je neudržitelný ze své vlastní podstaty. Jako střední cestu uvádí již autorem hypotézy Gaia Jamesem Lovelockem pojmenovaný tzv. udržitelný ústup. Nevyhnutelným v případě nečinnosti se jeví kolaps naší civilizace. Ač v dnešním pojetí varianta těžko představitelná, přesto již v minulosti situace mnohokrát a podle podobného scénáře prožítá.

Jako u mnoha jiných autorů je zřejmé, že současná pozice společnosti není chápána jako rozcestí mezi těmito třemi směry, ale že se již nacházíme kdesi za bodem zlomu; stále však ještě s možností ovlivnit naši další trajektorii. *"Teprve až se zřekneme naděje, že zlatá éra nekonečného průmyslového růstu může být obnovena, odvážíme se jít dál."*

Přes všechny racionální přístupy k environmentálním tématům se v knize nevyhneme některým křesťanským dogmatům, která dle mého názoru stojí v opozici k "ekologickému procitnutí" - nutnost obnovy evropského populačního přírůstku, vymezování se proti islámu, antropocentrické pojetí světa. Přičemž se ale autor snaží dospět právě k určitému smíření a průniku světa vědy a víry: *"Jestliže vědu ohrožuje pýcha rozumu a přežívající mechanistické pojetí světa, pak víru ohrožuje extrémní fundamentalismus."* ... *"Pro laika těžko pochopitelné i představitelné, ale zdá se, že*

magisterium víry a magisterium vědy se v otázce vzniku vesmíru velmi sblížují."

Závěrečná část knihy nabízí některé návrhy ve stylu "co tedy s tím". Tzv. okna příležitosti mají umožnit katarzi společnosti po prožité krizi. Ekonomický systém bude muset být proměněn nějakou verzí ekologické daňové reformy. Velký význam je kladen proměně hodnotových orientací od konzumního pojetí směrem k silnější spiritualitě - zde již bez návaznosti na křesťanské učení. *"Dokud tedy mravní a duchovní evoluce člověka nebude držet krok s evolucí biologickou, budeme v neustálém ohrožení zneužití svých stále se zvětšujících schopností a z toho vyplývající destrukce světa, který nás obklopuje, i nás samých."*

I když kniha nepřináší žádné převratné myšlenky, určitě je netradiční četbou právě ve snaze o propojení dvou na první pohled zcela odlišných pojetí environmentalismu. Je k dispozici ve fondu ŠK.

"Nemám iluze, že to budu já, kdo změní svět. Nicméně vycházím z imperativu, že každý z nás je povinen počínat si tak, jako kdyby byl schopen zlepšit celý svět." Václav Havel -jj-

Stíny a my

*Co dělá v noci stín, když ve dne vyspává?
Jde s námi do peřin, do rána nevstává.
Vichřice lomcuje větvemi, divoce s nimi hází,
stín zatím nocuje na zemi, jen se tak líně plazí.
A když je ticho a klidno a snad jen vánek se zvedne,
ani tak není mu stydno, zkrátka se válí jak ve dne.
Řeknete, takhle žít, to se moc nehodí,
čím ale potěší, že aspoň neškodí.
Na rozdíl od lidí nemá tak vážné viny.
Tohle mu závidím. Proti nám – zlaté stíny!*

Stíny to mají pohodlné – žijí stylem „Kdo nic nedělá, nic nezkaží“. Ale co člověk, který nechce být ani pasivní, ani nechce víc zkažit než udělat? Na to se dá najít odpověď mimo jiné v mojí oblíbené knížce „**Na prázdná místa**“ (autor: Eduard Petiška, rok vydání: 1964), v níž si muž se svým stínem povídá. Je k němu přátelský a bere ho vážně. Sebe ovšem také – tím spíš, že si je vědom vlastností lidí, kteří na rozdíl od stínu nemají tak přesné hranice: *„Lidské myšlenky člověka přesahují a jsou i tam, kde člověk ještě není. Lidé jsou i mimo sebe. Jsou chvíle, kdy jsou mimo sebe víc než v sobě.“*

Stín se svému muži diví. A muž odpovídá. Odpovídá i nám. Ví o nás, že míváme strach, který je ve vzduchu jak radiové vlny a *„sám zapojí svého člověka, svůj přijímač úzkosti“*. Zná naše pochyby, které dopadnou tiše a měkce a *„jejich drápy se hluboko proboří“*. Rozumí nám a rozumí i stínu, který je na rozdíl od nás nezranitelný. Nemá odkud spadnout, nemůže být sestřelen, může být jen pošlapán. Stín kopáče nebo orá-

Foto -ah-

če sám nic nedělá, jen práci napodobuje, a když kopáč ze svého výdělku tloustne, stín tloustne také. Ale co když kopáč začne hubnout? Tak se ptá muž. Stín dál protestuje, muž jej trpělivě nechává mluvit, ale ví své:

„Zab ten hlas v sobě,“ řekl stín, „jen ho klidně zab. Člověk má dobře jíst a pít a spát, někdy sám, někdy ve dvojici, co tu tedy pohledává ten hlas? Jenom se bouří proti přirozenosti a kazí blahobyť. Znáš něco lepšího a silnějšího, než je blahobyť?“

„Ano,“ řekl muž, „tento hlas.“ -ah-

Únorové zajímavosti Jirky Wagnera

Únor je měsícem náladovým. Někdy přinese krutou zimu, která předčí i leden, jindy zase únor koketuje s jarem a kráší se kvetoucími sněženkami, talovíny, bledulemi...V povědomí je ještě tuhý únor v roce 1929, kdy mrazy dosahovaly až k - 40°C. V Českých Budějovicích dokonce - 42,2°C. V kronice města Horažďovic je zapsáno, že panuje příšerný mráz, jak za noci mrazem praskají temnými ranami kmeny stromů. Že „zvěř jest ubohá“, zpěvného plectva se nachází dost pomrzlého, že vranám umrzají i nohy a mají místo nich jen pahýly, lidem omrzají nosy a uši. Otava že je místy zamrzlá až na dno. A k tomu spousty sněhu.

Na druhou stranu Daniel Adam z Veleslavína uvádí, že již začátkem února r. 1514 bylo takové teplo, že „...1. února a v jiných dnech potom fiolu rozkvetlou lidé trhali, v únoru vymetalo žito, ovsy a bezy se zelenaly, rostliny rašily...“ Ale nemusíme chodit tak daleko: stačí si vzpomenout na loňský únor: jeho průměrná teplota činila 5,0°C, což bylo 5,5°C nad normálem!

Nu, tak se pojďme raději zase vrátit do normálnějšího února, který přírodě prospívá a svým sněhem posiluje pole.

Foto Jiří Wagner

(po metelici)

MĚSÍC SE DÍVÁ
na bílý sníh.
A sníh zas
na bílý měsíc.

VICHŘ STŘÍDÁ KLID,
vánice slunce.
Únor
chce to takhle mít.

NA KOPCÍCH JE SNÍH.
Dole už sem tam louže.
Jaro brouzdá v nich.

CELOU NOC SNĚŽÍ.
Ráno krokusy žluté
najdu jen stěží.

(předjaří)
JEHNĚDY JARNÍ
už na pohled.
Ráno však
v louži ještě led.

Zdraví a strava

Touha po buřtu

ProSieben udělalo z Weidy „Bezmasé město“ - 25. 11. 2020

Přes milion lidí upřelo v půli listopadu 2020 svůj pohled na město Weida v Durynsku (spolková země ve východní části Německa). „Bezmasý“ experiment ve Weidě byl v rámci pořadu stanice ProSieben „Galileo Spezial: Fleischlos“ v neděli večer v čase největší sledovanosti od 19:05 vysílán do celého Německa. V samotné tzv. cílové skupině diváků od 14 do 49 let znamenalo Pro Sieben 860 000 lidí. Zájem sledovat proměnu obyvatel města z konzumentů masa na vegetariány byl velký. Přitom diváci získali možnost vedle obrázků z kamer dronů létajících nad hradem Osterburg především nahlédnout do čtyř rodin z Weidy – s následujícími charakteristikami: „Hubnoucí rodina“, „Rodina sportovců“, „Alternativní rodina“ a „Rodina vepřového“.

Tvůrci Galilea odstartovali svůj experiment ve Weidě v září. Přitom bylo cílem přijít na kloub zásadní otázce: Jak se změní bez masa sociální život v malém městě? Jak se změní osobní pohoda, když se člověk vzdá masa? Co se změní v peněženkách, když se člověk déle stravuje bez masa? Pro magazín ProSieben se od-

hodlali obyvatelé ze spolkové země s největší spotřebou masa na obyvatele k jedinečnému experimentu: celý měsíc žít bez masa. Co to však znamená pro každý všední den? Hasičská slavnost bez slavného durynského Rostbratwurstu. Veggie-day (vegetariánský den) v jídelně největšího zaměstnavatele. Řízek ze seitanu na prodejním pultu místního řezníka. Stereotypy v životě jsou zaryté – jak ukázala sotva hodinová televizní dokumentace – nesnadno se mění a změna nevydrží dlouhodobě. Nabádavá slova starosty Heinze Hoppese na úvod akce: „všichni budou muset prokázat výdrž“, zůstala na mnoha místech nevslyšena.

Z několika stovek účastníků, kteří se přihlásili na začátku experimentu, vydrželo 126 statečných až do konce celého měsíce. K nim patřily také 4 výše zmíněné vybrané rodiny. „Jsem hrdý na rodinu, že jsme vydrželi,“ komentoval před kamerou akci Silvio Schettler, hlava „Hubnoucí rodiny“ – a těšil se i tak na příští slavnostní jídlo včetně masa po skončení experimentu. Na „Hubnoucí rodinu“ měly však čtyři veganské týdny pozitivní účinek: Rodina Schettlerových zhubla průměrně dvě kila a mohla se těšit ze zlepšených krevních testů – přitom děda Bernd (vyučení řezník) a táta Silvio (milovník grilování) přestáli během čtyř týdnů zdrženlivosti a střidmosti při veganské hasičské slavnosti nebo jako přihlížející při grilování u příležitosti 40. narozenin nejlepšího přítele kritické momenty.

Vedení veganskými a zdravými tipy výživové poradkyně z ProSieben viděli mnozí obyvatelé Weidy experiment jako „šanci zvládnout tento skok - jíst méně masa“. Rovněž „Rodina sportovců“ kolem Connyho Fuchse nezaznamenala přes vynechání masa „žádný výpadek výkonnosti“. Podobně neutrálně dopadl také výsledek „Alternativní rodiny“ Rotherových. Po uprázdění ledničky vypadal průměrný chuťový test takto: od „je to něco jako vývar ze zrní s krustou – nechutná to dobře“ až po „buřt chutná normálně, je chutný“. Závěrem experimentu je poznatek, že v supermarketech je sice zatím ke koupi velký výběr potravin nahrazujících maso, ale chuťová rozmanitost je přitom velmi omezená.

Foto Peter Michaelis

Nejintenzivněji zapůsobil experiment na „Rodinu vepřového“ Beihof-Rotherových. Obě dcery se spřátelily s prasátkem (selátkem) Lilly a naučily se dívat na maso nejen jako na výrobek, ale také jako na živou bytost: „Líbí se mi myšlenka, že když něco jím, nemusí kvůli tomu trpět žádné zvíře!“ Jako vhodný televizní happy-end přineslo vysílání kmotrovství pro prasátko Lilly, a tím jeho záchranu před jatkami. Pro většinu obyvatel Weidy zůstává ovšem jako výsledek jen jednorázová vegetariánská hasičská slavnost: „Jednou se to zvládne – ale příští rok prosím opět normálně!“

Volný překlad článku „Die Sehnsucht nach der Rostbratwurst“ magazínu *Bürgerzeit aktuell* - Eva Legátová, redakčně upraveno

Bezlepkové těstoviny

Dnes bych rád přiblížil skupinu potravin, která je zatím využívána spíše okrajově, přestože má řadu nesporných výhod. Když se řekne těstovina (nebo gastronomickým žargónem „pasta“), většina z nás si představí pouze klasickou pšeničnou variantu, případně o něco zdravější celozrnnou variantu. Trh ale nabízí poměrně širokou škálu těstovin bezlepkových - zejména kukuřičných, rýžových, pohankových, ale i dalších (ale tady pozor při bezlepkové dietě, protože základem u některých může být stále pšenice). Většinu druhů již dnes seženeme v běžné obchodní síti. Proč bychom se vlastně měli touto skupinou potravin zabývat, když nás nesnášenlivost lepku netrápí? Prvním důvodem může být zdravotní nevhodnost časté kombinace pšeničných výrobků (zejména těch z bílé mouky) - pomocí těch bezlepkových můžeme svému organismu odlehčovat. Dalším z důvodů je větší rozmanitost chutí i kuchyně jako takové. Pšenici konzumujeme v mnoha ostatních potravinách, tak není od věci sáhnout v případě těstovin po jiné výchozí surovině. Navíc bezlepkové verze mají svoje specifické vlastnosti i způsoby použití (např. instantní rýžové nudle). Celou řadu druhů nalezneme v nabídce bezobalových obchodů a cenově se liší od těch pšeničných jen málo. Snad jedinou nevýhodou je o něco obtížnější příprava - bezlepkové těstoviny se snadno rozvaňují (zvláště ty kukuřičné) a mají kratší interval „stavu al dente“. Připravil jsem pro vás tři recepty, které se vyznačují svou rychlostí přípravy, první dva rovněž výrazným protizánětlivým a antioxidačním potenciálem.

Zapečené smetanové těstoviny

Ingredience: bezlepkové těstoviny (balení 500 g), zelený hrášek (300 g), 2 cibule, 3-5 stroužků česneku, růžičková kapusta nebo jiná podobná zelenina (300 g), rostlinná smetana (250 ml), lahůdkové droždí (3 lžice), sůl, kurkuma, drcený pepř, rostlinný olej

Postup přípravy: Těstoviny uvaříme v osolené vodě al dente, slijeme a smícháme s ostatními ingrediencemi: cibule (pokrájená na půlkolečka), růžičková kapusta

(pokrájená na čtvrtky), česnek (pokrájený na plátky), zelený hrášek. Osolíme, ochutíme pepřem a kurkumou. Pečeme na olejem vylitým plechu na 200 °C do vytvoření zlaté kůrky. Ke konci pečení zalijeme rostlinnou smetanou, ve které jsme rozmíchali lahůdkové droždí (případně osolili a dochutili). Dopékáme několik minut do zahuštění smetanové směsi.

Antiseptická červená čočka s rýžovými těstovinami

Ingredience: rýžové těstoviny jako příloha, rajský protlak nebo pasírovaná rajčata (500 ml), červená čočka (cca 200 g), cibule, česnek (podle chuti), zázvor (2-3 cm), rostlinný olej, římský kmín (lžička), drcený koriandr (lžička), drcený pepř, skořice (lžička), chilli (podle chuti), sůl

Foto -jj-

kurkuma, černá sůl, plnotučná hořčice (lžíce), majoránka (lžička), rostlinný olej

Postup přípravy: Na těstíčko smícháme syké suroviny (pro zcela bezlepkovou variantu použijeme místo pšeničné mouky libovolnou bezlepkovou s přidavkem škrobu) s hořčicí a vodou do řidší konzistence. Smícháme s uvařenými těstovinami a pečeme z obou stran na dobře rozpálené pánvi s menším množstvím olejem. Obracíme nejlépe nadhozem. -jj-

Postup přípravy: Cibuli pokrájíme na kostičky a restujeme na oleji v hrnci nebo wok pánvi. Přidáme červenou čočku, římský kmín čerstvě nadrcený v hmoždíři, koriandr a krátce orestujeme s cibulí. Zalijeme menším množstvím vody a na mírném ohni vaříme do změknutí červené čočky. Vodu dle potřeby doléváme. Na závěr přimícháme ostatní suroviny: protlak, pepř, skořici, utřený česnek a zázvor, chilli, sůl. Vaříme už jen krátce ke sražení palčivosti česneku a zázvoru a zachování protizánětlivých účinků. Podáváme s bezlepkovými těstovinami.

Těstovinová omeleta bez vajec

Ingredience: bezlepkové těstoviny (50-80 g na jednu pánev), těstíčko: celozrnná hladká pšeničná mouka (2-3 lžíce), lahůdkové droždí (1-2 lžíce), voda (dle potřeby), drcený pepř,

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Pavel Běle, Dáša Švecová, Jiří Pykal, Alan Šturm, Andrea Sedláčková, Pavla Dočekalová, Jiří Wagner, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2020

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE